

sessionat per la bona intenció de fugir del castellà; s'hi van aferrar alguns en to pedant cap a 1940, i avui ja ho sentim a molta gent sense prejudicis, que creu que val més dir-ho així (no cal dir que els vells barcelonins de parlar pòpular, i genuí, deien «bones tardes», *El Punt de les Dones*, Pitarrà, a. 1865). Si bona tarda s'imposa, tant se val; però històricament és infundat creure que en aquest plural hi hagués cap influència castellana, com no n'hi havia en l'antic i pagesívol *bon dies*: eren propagació de l'ús adverbial *de nits, de dies* etc. (més català que cast.). A l'Alt Aragó diuen *de tardes* 'a la tarda': «antes de ayé de *tárdes* ---», «de mediodía, de *tardes*, de noche» SJUAN de Gistau (1965); el proverbi meteorològic a la vall de Benasc sona «nubes *rojies de tårdis* / serenéra de maitino» (Cerller, 1965). L'altra allegació de valor nul és que en el NO. català pronuncien *la tårdi* en certs llocs (Pont de Suert, Benavarri): no sols sense valor per a l'allegació de castellanisme sinó que això revela que en el Pallars-Ribag. l'ús de *la tarde* no s'ha imitat del castellà, sinó que és una propagació local des de l'Alt Aragó i la Ribag. de llenguatge mixt: en aquesta les vocals finals es conserven normalment darrere els grups de consonants (*curto, molto, parti* etc.), i justament a l'Alt Isàvena diuen l'adverbi en la forma *tárdi*: «si vingués guaire *tárdi* no li obrirían a l'hostal» (m'avisaven a Calbera, 1957). —² Si bé hi ha *trigada* en el ms. P, però és erroni dir, amb Careta, que *trigar* és «més català que *tardar*», i un disbarat pretendre que *tardança* sigui «barbrisme»; uns i altres són catalans per igual. —³ També se n'havia dit la *reravera*, formació simètrica de *PRIMAVERA*. Veg. les adds. a aquest article. —⁴ I llavors ja no era recent, àdhuc en el P. Val., per més que a mitjan S. XIX topés amb resistència. A la *Cartilla Rural* de l'emp. Fages de Romà (1849), trobant-hi «sent la terra preparada / no retardes la sembrada; / més que no tingas sahó, / no passes de la *tardó*» (40.3f.), l'adaptador valencià de 1851, per fugir-ne canvia sobretot els dos últims versos, posant-hi «al *otoñar-se* la terra, / qui no sembla molt ho erra», mot que l'impressor posà en cursiva (i afegint-hi una nota «omplir-se d'erbes»), explicació poc exacta, car el context mostra el sentit 'mostrar la terra aspecte tardoral' (29.6f.). Però el mot ja penetrava llavors en el parlar dels llauradors val., car en un altre passatge, el valencià hi afegeix un aforisme, que no figura en el model empordanès, i en aquest se serveix del neologisme nòrdic: «vol que el fret haja fugit; / fora d'eixa condició / la *tardor* és la ocasió / de plantar» (63.9). —⁵ Nom ja documentat abundantment des del S. XIII, i en variants reveladores de l'etim.: «in capite Aranni es villa de *Tresdors* (80 focs)», llista de princ. S. XIX; més: *Tresdos* a. 1212, 1265, 1313, *Trados* 1278, *Trasdos* 1298, *Tredors* 1313 (docs. p. p. Reglà, *La Lucha por el V. de Aran* II, 393, 398, 179, 186, 201, 409, 224). Crec que seria un nom inspirat pels pallaresos, *TRANS DORSUM*, 'més enllà de la carena', car *Tredòs*

és, en efecte, el primer poble que trobem en passar el Port de la Bonaigua.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS:
⁵ *tard* adj., *tard* adv., *hora tarda*, *tard* subst. m., *tarda* subst. f., *tard* 'la tarda, l'hora baixa', *el tårdi*, *tardà*, *tardania*, *tardanies*, *tardaneries*, *tardaner*, *tardeniu*, *tardenc*, *tarder*, *tardiu*, *tardivenc*, *tardívol*, *tarditat*, *tardesa*, *tardejar*, *tardanejar*, *tardar*, *tarda* 'tardança', *tardada*, *tardador*, *tardament*, *tardança*, *retardar*, *retardació*, *retardament*, *retardador*, *retardant*, *retardatori*, *retardatriu*, *retarder*, *ataradar*, *entardar*, *detardar*, *tardor*, *tardaó*, *tardagó*, *tardorada*, *tardoral*, *tardorejar*, *tardorenc*, *tardament* adv., *tardanament*, *tardigrad*, *tardis-piulastis*, *tardossa*, *tradossa*, *trasdosa*, *bones tardes* [n. 1], *de tardes* [n. 1], *tardi* [n. 1].

Tardossa, V. d'òs i suplement a *tard*
Tarea, castellanisme inexcusable *Tàrec*, V. *tòrrec*
²⁰ *Tarejador*, *tarejar*, V. *tara* *Tarello*, V. *tara* *Targeta*, V. *traiga*, *tarja* i *tàrrec* *Targeta*, *targetada*, *targeter*, *-teria*, V. *tarja* *Targantona*, V. *tràngol* *Targonar*, *targonaire*, pronúncia local d'un derivat bàrbar pagesívol del cast. *tragón*, aplicat al qui es vanta de gran vitalitat

TARÍ, nom d'una antiga moneda mediterrània, germà (o manllevat) del sic. *tari*, d'origen incert, potser àrab. En català es documenta ja a mitjan S. XIII: «lo raubayre --- de cosí; / dels homils pren tot dia, / no dels forts, un *teri*», Guillem de Cervera (*Prov.*, 777d). I sobretot, des de 1305 (*DAG.*), generalment amb referència a les dues Sicílies; allà, en docs. llatins des de 1192, i no gaire després en forma romànica. Per conducte català el mot es transmeté també a la ll. d'oc (S. XIII), al cast. (1511), al fr. etc. En sicilià Tommaso Àversó (Mistretta) usa el mot en una comèdia de 1638 (gloss. «monete del valore di cent. 40», Mangò, *Teatro Sicil.* 1961, p. 64). En el *DCEC/DECH*, TARÍN, el documento amplament, demostrant com a falses totes les etimologies que se n'han donat; la terminació -i a Sicília només és compatible amb un arabisme, passat que sigui un diminutiu baix-grec en -lov: en tots dos sentits faig alguns tempteigs etimològics, que resten vagues o ben incerts.

A la documentació cal afegir que consta en un document català de Sardenya, com a moneda en curs allà pels anys de 1423 (*BABL* XIX, 169). Per Botet i Sisó (*BABL* IV, 516) sabem que Isabel filla de Frederic III de Sicília, en casar-se amb Ponç Hug d'Empúries aporta en dot «4633 unces d'or y 10 *tarins*, pes de Sicília», però no s'aclearix si el fet tingué lloc el 1309 o el 1321, ni si el doc. és en cat. o en llatí. «Tot patró de nau o altre vexell deça pagar al Cònsol, per quascuna cuberta que la nau haja, 5 *tarins*» en una part no gaire antiga del *Consolat* (Moliné, p. 210).

Si com conjecturo allà *tari* fos un adjectiu àrab de pertinença en -i (tipus nisba) això tindria l'avantatge de poder fornir alhora un camí d'explicació de *fre tari*, mena de fre, que sembla ser d'acció molt enèrgi-